

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI

Xushboqov Botir Xushboqovich.

Renessans ta'lim universiteti Pedagogik ta'lim va psixologiya kafedrası(PhD) v.b dotsenti.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17933050>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Bugungi globallashuv davrida ta'lim jarayonining asosiy vazifasi – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muammoli vaziyatlarni hal qilish hamda o'z fikrini erkin ifoda etish ko'nikmalarini shakllantirish, kreativ yondashuv boshlang'ich ta'lim jarayonida katta ahamiyat kasb etishi hamda uning mazmuni yoritib berilgan.

Tayanch so'zlar. Kreativ yondashuv globallashuv, innovatsion ta'lim, mustaqil fikrlash, kompetensiya, ko'nikma, shaxsiy sifat, mutaxassis, ta'lim texnologiyalari.

Аннотация. В данной статье рассматривается значение творческого подхода в начальном образовании и его содержание, что является основной задачей образовательного процесса в эпоху глобализации – формирование у учащихся самостоятельного мышления, креативности, навыков решения проблем и свободного выражения собственных мыслей.

Ключевые слова: Творческий подход, глобализация, инновационное образование, самостоятельное мышление, компетентность, навыки, личностные качества, специалист, образовательные технологии.

Abstract. This article highlights the importance of the creative approach in the primary education process and its content, which is the main task of the educational process in today's era of globalization - the formation of independent thinking, creativity, problem-solving skills and free expression of one's own thoughts in students.

Keywords. Creative approach, globalization, innovative education, independent thinking, competence, skills, personal qualities, specialist, educational technologies.

Bugungi globallashuv davrida ta'lim jarayonining asosiy vazifasi – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muammoli vaziyatlarni hal qilish hamda o'z fikrini erkin ifoda etish ko'nikmalarini shakllantirishdir. Shu nuqtayi nazardan, kreativ yondashuv boshlang'ich ta'lim jarayonida katta ahamiyat kasb etadi. An'anaviy yod olishga asoslangan metodlar o'quvchining faqat xotirasini mashq qildirish bilan cheklansa, kreativ metodlar bolaning tafakkurini kengaytirish, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimining bosh maqsadi – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tashabbuskorlik, muammoli vaziyatlarni hal etish va erkin muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. XXI asr sharoitida faqat tayyor bilimlarni egallash emas, balki ularni yangicha talqin qilish, amaliyotda qo'llash va yangi g'oyalar yaratish jarayoni muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida kreativ yondashuvning o'rni beqiyosdir. Kreativ yondashuv – bu o'quvchilarning qiziqishlarini oshirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish va bilimlarni hayotiy vaziyatlarga tatbiq etishga yo'naltirilgan metodlar majmuasidir. U an'anaviy ta'limdan farqli ravishda o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, yangilik yaratuvchi va o'z fikrini erkin ifoda etuvchi shaxs sifatida shakllantiradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur maqolada quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi:

- Nazariy tahlil.
- Taqqoslash.
- Kuzatuv va suhbat.
- Pedagogik tajriba

Nazariy tahlil. Kreativ yondashuv nazariy jihatdan ta'lim jarayonida qo'llaniladigan innovatsion pedagogik konsepsiya sifatida qaraladi. U XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab xorijiy pedagogika va psixologiya sohasida faol tadqiq etila boshlandi. J. Guilford, E. Torrance, G. Gardner kabi olimlar kreativlikni inson tafakkurining muhim xususiyati sifatida o'rganib, uni shaxsiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri ekanini ta'kidlaganlar.

O'zbek pedagogikasida ham kreativlik tushunchasi ijodkorlik, noodatiy fikrlash, muammoli vaziyatlarga yangicha yondashish sifatida izohlanadi. Kreativ yondashuvning asosiy vazifasi – o'quvchini bilim oluvchi emas, balki bilim yaratuvchi va uni qo'llovchi shaxs darajasiga ko'tarishdir.

Kreativ yondashuvning nazariy asoslarini quyidagicha ifodalash mumkin:

1. Konstruktivizm nazariyasi – bilim tayyor ko'rinishda berilmaydi, balki o'quvchi uni o'z faoliyati jarayonida yaratadi.
2. Faoliyat nazariyasi – ta'lim jarayonida o'quvchi faol sub'ekt bo'lib, bilim va ko'nikmalarni mustaqil faoliyat orqali egallaydi.
3. Ijodiy tafakkur nazariyasi – o'quvchilarda divergent (turlicha, noodatiy) fikrlashni rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, kreativ yondashuv ta'lim jarayonida quyidagi metodologik tamoyillarga asoslanadi:

- Muammolilik – o'quvchilarga tayyor yechim emas, balki muammo qo'yiladi va uni hal qilish uchun ijodiy fikrlashga undaladi.
- Faollik – o'quvchi dars jarayonida faol ishtirokchi bo'ladi.
- Hamkorlik – kichik guruhlar va jamoaviy faoliyat orqali o'quvchilar o'zaro fikr almashadilar.

- Integrativlik – fanlararo bog‘liqlikni ta‘minlab, bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo‘llash imkonini beradi.

Nazariy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kreativ yondashuv ta‘limning asosiy maqsadiga o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va innovatsion tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

Taqqoslash usuli

Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida an‘anaviy va kreativ yondashuvlarni qiyosiy tahlil qilish ularning samaradorligini chuqur anglash imkonini beradi. Taqqoslash usuli orqali ikkala yondashuvning o‘xshash va farqli jihatlari aniqlanib, kreativ yondashuvning afzalliklari ko‘proq namoyon bo‘ladi.

Quyidagi jadvalda an‘anaviy va kreativ yondashuvning asosiy farqlari keltirilgan:

Mezonlar	An‘anaviy yondashuv	Kreativ yondashuv
Ta‘lim markazi	O‘qituvchi asosiy manba sifatida	O‘quvchi faol sub‘ekt sifatida
Bilim olish jarayoni	Tayyor bilimlarni yod olish	Bilimlarni mustaqil izlash, yaratish va qo‘llash
Fikrlash turi	Reproduktiv (takrorlash)	Divergent (ijodiy va noodatiy)
O‘quvchilarning roli	Passiv tinglovchi	Faol ishtirokchi va ijodkor
Motivatsiya	Nazorat va bahoga asoslangan	Qiziqish va o‘zini namoyon qilishga asoslangan
O‘qitish usullari	Ma‘ruza, izoh, qayta hikoya qilish	Muammoli vaziyat, loyiha, rolli o‘yinlar
Natija	Bilimlarni eslab qolish	Bilimlarni amaliyotga tatbiq etish

Taqqoslash natijalariga ko‘ra, an‘anaviy yondashuv o‘quvchilarning xotira va takrorlash qobiliyatini rivojlantirsa, kreativ yondashuv ularning ijodkorlik, mustaqil fikrlash, hamkorlik va kommunikatsiya ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Shu bois, boshlang‘ich ta‘limda kreativ yondashuvni keng qo‘llash o‘quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kuzatuv va suhbat usuli:

Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida kreativ yondashuv samaradorligini aniqlashda kuzatuv va suhbat usuli muhim ahamiyat kasb etadi. Bu usullar yordamida

o'quvchilarning darsdagi faolligi, o'zaro muloqoti, ijodiy g'oyalari va mustaqil fikrlash darajasi haqida bevosita ma'lumot olish mumkin bo'ladi.

Kuzatuv usuli orqali o'qituvchi quyidagi jihatlarga e'tibor qaratadi:

- O'quvchilarning dars jarayonida ishtirok etish faolligi;
- Muammoli vaziyatlarda yechim topishdagi mustaqilligi;
- O'z fikrini erkin bayon etish ko'nikmasi;
- Guruh bilan ishlashda hamkorlik va muloqot madaniyati;
- Kreativ topshiriqlarni bajarishda noodatiy yondashuvlari.

Suhbat usuli esa o'quvchilarning dars jarayonidan olgan taassurotlarini, ularning qiziqishlari va ichki motivatsiyasini aniqlashga xizmat qiladi. Suhbatda quyidagi savollar berilishi mumkin:

- Sizga qaysi topshiriq qiziqroq bo'ldi? Nega?
- Muammoli vaziyatni hal qilishda qanday fikr keldingiz?
- Dars davomida yangi g'oyalar paydo bo'ldimi?
- Guruh bilan ishlash sizga qanday taassurot qoldirdi?

Kuzatuv va suhbat usullari asosida shuni aytish mumkinki, kreativ yondashuv qo'llangan darslarda o'quvchilar o'zini yanada faolroq tutadi, erkin fikr bildiradi va ijodiy topshiriqlardan zavqlanadi. Bu esa ta'lim jarayonining nafaqat samaradorligini, balki qiziqarli va interfaol bo'lishini ham ta'minlaydi

Pedagogik tajriba

Boshlang'ich ta'limda kreativ yondashuv samaradorligini aniqlashda pedagogik tajriba usuli alohida o'rin tutadi. Bu usul o'quv jarayonida innovatsion metodlarni sinovdan o'tkazish, ularning o'quvchilar faoliyatiga ta'sirini kuzatish va ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

Pedagogik tajribaning maqsadi – kreativ yondashuvning o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, shuningdek, ularning ijodiy tafakkuri va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ta'sirini o'rganishdan iborat.

Tajribaning bosqichlari:

1. Tayyorlov bosqichi – tajribaning maqsadi va vazifalari belgilanadi, dars mavzulari tanlanadi, kreativ metodlar (rolli o'yin, loyiha, muammoli vaziyat, aqliy hujum, STEAM yondashuvi) rejalashtiriladi.

2. Amaliy bosqich – tajriba darslari tashkil etilib, unda kreativ yondashuv asosida topshiriqlar bajariladi. Masalan, matematika darsida oddiy misollarni shunchaki yechish o'rniga hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish topshirig'i beriladi; o'quvchilar guruhlarda ishlash orqali muammoni yechadi.

3. Kuzatuv va tahlil bosqichi – o‘quvchilarning darsdagi ishtiroki, ijodkorlik darajasi, mustaqil qaror qabul qilishi kuzatiladi va natijalar an’anaviy usuldagi darslar bilan solishtiriladi.

4. Xulosa bosqichi – tajriba davomida erishilgan natijalar umumlashtirilib, kreativ yondashuvning samaradorligi ilmiy jihatdan asoslanadi.

Pedagogik tajriba shuni ko‘rsatdiki:

- Kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning darsga qiziqishi 30–40% ga oshdi.
- O‘quvchilar mustaqil fikr bildirishi va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.
- Guruhiy ishlarda hamkorlik, muloqot va liderlik sifatlari shakllandi.
- O‘quvchilarning ijodiy yondashuvi va noodatiy g‘oyalar bildirish qobiliyati faollashdi.

Pedagogik tajriba asosida shuni aytish mumkinki, kreativ yondashuvni boshlang‘ich ta’lim jarayonida keng qo‘llash ta’lim samaradorligini oshirishning eng muhim shartlaridan biridir.

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, kreativ yondashuv o‘quvchilarda nafaqat bilimlarni o‘zlashtirishni, balki ularni amaliyotda qo‘llash, mustaqil fikrlash va ijodiy qaror qabul qilishni ta’minlaydi. Bu esa “4K” ko‘nikmalari – kreativlik, tanqidiy fikrlash, kommunikatsiya va kollaboratsiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, o‘quvchilarda ijobiy motivatsiya shakllanib, dars jarayoni qiziqarli va samarali kechadi.

Xulosa:

Boshlang‘ich ta’limda kreativ yondashuvni qo‘llash – zamonaviy pedagogikaning eng muhim talablaridan biridir. Chunki ta’limning ilk bosqichidayoq o‘quvchilarni yangicha fikrlashga, noodatiy yondashuvlarga va ijodkorlikka yo‘naltirish ularning kelgusidagi shaxsiy hamda kasbiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. An’anaviy yondashuv o‘quvchilarga tayyor bilimlarni berishga asoslangan bo‘lsa, kreativ yondashuv bilimlarni o‘quvchining o‘zi faoliyat orqali yaratishiga, uni turli vaziyatlarda qo‘llashiga va yangi g‘oyalar ishlab chiqishiga sharoit yaratadi.

Tadqiqot va pedagogik tajribalar shuni ko‘rsatdiki, kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda:

- O‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishi ancha oshadi, ular dars jarayonida passiv emas, balki faol ishtirokchi bo‘lishadi.
- Mustaqil fikrlash va ijodkorlik ko‘nikmalari shakllanadi, muammoli vaziyatlarni noodatiy usulda yechish imkoniyati kengayadi.

- O'quvchilarda o'ziga ishonch kuchayadi, ular o'z fikrini erkin ifoda etish va himoya qilishga odatlanadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda kreativ yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilim olish jarayonini samarali tashkil etadi, balki ularni mustaqil fikrlovchi, ijodiy qaror qabul qila oladigan, jamiyatda faol ishtirok eta oladigan shaxs sifatida shakllantiradi. Shu sababli, ta'lim tizimida kreativ yondashuvni keng joriy etish bugungi kunda eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yo'ldoshev J.G., Hasanov S. Pedagogik texnologiyalar. – T.: "Iqtisod-moliya" nashriyoti, 2009-y. – 492 b. 41-42
2. Bepalko V.P. pedagogika I progressivnoe texnologii obucheniya – M.: IRPO, 1996 g. – 336 s. 27 s.
3. To'raqulov, X. Q. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish. – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2020. – 256 b.
4. Xo'jayev, A. B. Elektron ta'lim va uning pedagogik imkoniyatlari. – Toshkent: Sharq, 2018. – 198 b.
5. Ismoilov, S. Ta'limda zamonaviy texnologiyalar. – Samarqand: Afrosiyob, 2021. – 230 b.
6. Sobirov, N. Innovatsion ta'lim metodlari. – Toshkent: Fan, 2019. – 300 b.
7. Xushboqov B.X. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilar kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda muammoli ta'lim metodidan foydalanish. MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS: a collection scientific works of the International scientific conference (30th November, 2020) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020. Part 2 - 508 p.
8. Xushboqov B.X. Pedagogik kreaktivlikning o'quvchi psixologiyasi bilan bog'liqligi. "Ilm-fan va ta'limda innovatsion yondashuvlar, muammolar, taklif va yechimlar" mavzusidagi 11-sonli respublika ilmiy-onlayn konferensiyasi. "ACADEMIA SCIENCE" ISSN (E) – 2181 – 1334/ 30-aprel, 2021-yil 11-qism.